

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QUVCHILARNING MUSTAQIL FIKRLASH
KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI**

Toirova Zebiniso Faxriddin qizi

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Ilmiy rahbar

Jovliyev Jo'rabek Alisher o'g'li

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchining mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish muhim pedagogik vazifa sifatida qaraladi. Tadqiqotda kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning intellektual rivojlanish xususiyatlari, mustaqil fikrlashning tarkibiy komponentlari hamda ta'lim jarayonida ushbu ko'nikmani rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik omillar ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, kompetensiyaviy yondashuv sharoitida mustaqil fikrlash o'quvchilarning tanqidiy va ijodiy tafakkurini rivojlantirishning muhim omili ekanligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: mustaqil fikrlash, boshlang'ich ta'lim, intellektual rivojlanish, tanqidiy fikrlash, kompetensiyaviy yondashuv, kognitiv faoliyat.

**THEORETICAL FOUNDATIONS OF DEVELOPING INDEPENDENT THINKING
SKILLS IN PRIMARY EDUCATION**

Toirova Zebiniso Fakhridin qizi

Student, Termez State Pedagogical Institute

Scientific Supervisor:

Jovliyev Jo'rabek Alisher o'g'li

Lecturer, Termez State Pedagogical Institute

ABSTRACT

This article analyzes the pedagogical and psychological foundations of developing independent thinking skills in primary school students. In the modern education system, the formation of students' independent thinking abilities is considered an important pedagogical task.

The study scientifically substantiates the characteristics of intellectual development in primary school-aged children, the structural components of independent thinking, and the pedagogical factors that contribute to the development of this skill in the educational process.

Furthermore, the article highlights that within the framework of a competency-based approach, independent thinking serves as a key factor in developing students' critical and creative thinking abilities.

Keywords: independent thinking, primary education, intellectual development, critical thinking, competency-based approach, cognitive activity

KIRISH

Bugungi kunda jahon ta'lim tizimida o'quvchi shaxsini faqat tayyor bilimlarni o'zlashtiruvchi subyekt sifatida emas, balki mustaqil fikrlovchi, muammolarni tahlil qila oladigan hamda ijodiy qarorlar qabul qiladigan faol shaxs sifatida shakllantirish muhim vazifaga aylangan. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda ta'lim jarayoni o'quvchining kognitiv faolligini rivojlantirish, uning mustaqil fikrlash salohiyatini oshirish hamda hayotiy kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltirilmoqda.

ASOSIY QISIM

Boshlang'ich ta'lim bosqichi shaxsning intellektual rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Aynan ushbu davrda o'quvchilarda tafakkur jarayonlari, bilish faoliyati hamda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari shakllana boshlaydi. Shu sababli boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogika va psixologiya fanlarida mustaqil fikrlash shaxsning tashqi ta'sirlarga to'liq bog'liq bo'lmagan holda muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, xulosa chiqarish va qaror qabul qilish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Ta'lim jarayonida ushbu tushuncha o'quvchining bilimlarni passiv qabul qiluvchi emas, balki faol o'zlashtiruvchi sifatida shakllanishini anglatadi.

Pedagogik nuqtayi nazardan mustaqil fikrlash o'quvchining ta'lim jarayonidagi avtonomligini ifodalaydi. Ushbu jarayon quyidagi asosiy komponentlar orqali namoyon bo'ladi:

- mantiqiy fikrlash – voqea va hodisalar o'rtasidagi sabab-oqibat aloqalarini aniqlash;
- tanqidiy yondashuv – axborotni tahlil qilish va uning ishonchliligini tekshirish;
- kreativ fikrlash – muammolarga noodatiy yechimlar topish.

Psixologik jihatdan mustaqil fikrlash kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda refleksiya va metakognitiv jarayonlarning shakllanishi bilan bog'liq. Psixolog L. Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasiga ko'ra, o'quvchi pedagog rahbarligi ostida amalga oshirilgan faoliyatdan asta-sekin mustaqil intellektual faoliyatga o'tadi.

Shuningdek, mustaqil fikrlashni rivojlantirishda B. Blum taksonomiyasi muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu modelga ko'ra, o'quvchilar bilimlarni eslab qolish va tushunish bosqichidan tahlil, sintez hamda baholash bosqichlariga o'tganlarida yuqori darajadagi fikrlash ko'nikmalarini namoyon etadilar.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning intellektual rivojlanish xususiyatlari

Kichik maktab yoshi inson ontogenezida intellektual rivojlanishning eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Bu davrda bolaning bilish jarayonlari – idrok, xotira, diqqat va tafakkur sezilarli darajada rivojlanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tafakkuri dastlab ko'rgazmali-harakatli va ko'rgazmali-obrazli xarakterga ega bo'ladi. Keyinchalik esa mantiqiy fikrlash elementlari shakllana boshlaydi. Psixolog J. Piaget ta'kidlaganidek, ushbu davr bolalarda konkret operatsiyalar bosqichi bilan tavsiflanadi.

Bu bosqichda o'quvchilar:

- predmetlarni taqqoslash va guruhlash,
- sabab-oqibat aloqalarini aniqlash,
- muammoli vaziyatlarni tahlil qilish
- kabi fikrlash operatsiyalarini bajara boshlaydilar.

Shuningdek, kichik maktab yoshida diqqatning ixtiyoriy shakli rivojlanib boradi. Agar o'quv jarayoni qiziqarli, interfaol va muammoli vazifalar asosida tashkil etilsa, o'quvchilarning kognitiv faolligi yanada ortadi.

Mustaqil fikrlashni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar

Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga bir qator pedagogik va psixologik omillar ta'sir ko'rsatadi.

Pedagogik omillar muammoli ta'lim metodlaridan foydalanish interfaol metodlar va guruhli ishlash, loyiha asosida o'qitish, shakllantiruvchi baholash tizimi

Psixologik omillar, o'quvchilarda o'ziga ishonchni rivojlantirish, xato qilishdan qo'rqmaslik muhitini yaratish, o'quvchilarning motivatsiyasini qo'llab-quvvatlash

Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish ham o'quvchilarning mustaqil bilim olish va tahliliy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish ularning intellektual salohiyatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Mustaqil fikrlash o'quvchilarning nafaqat bilimlarni chuqur o'zlashtirishiga, balki ularni amaliyotda qo'llash, muammolarni tahlil qilish va ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Shu sababli zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchilar muammoli ta'lim, interfaol metodlar va loyiha faoliyati kabi innovatsion pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanishlari zarur. Bu esa o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi, ijodiy tafakkuri va mustaqil bilim olish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mukhtarova L.A. Ways of formation of ecological culture in children of primary age // AJMR:Asian Journal of Multidimensional Research Journal. Vol 10, Issue 4, April, 2021. - Pp 648-652. (Impact Factor 7.699).
2. Mukhtarova, L. A. (2021). THE USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF A CULTURE OF ENVIRONMENTAL SAFETY. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(10), 792-797.
3. Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2021). POSSIBILITIES OF AN INTEGRATIVE APPROACH TO THE FORMATION OF A CULTURE OF ENVIRONMENTAL SAFETY. European Scholar Journal, 2(11), 43-44.
4. Muxtarova, L. A. (2021). Use of multimedia technologies in the educational process. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(4), 1781-1785.
5. Мухтарова, Л. А. (2018). Пути Использования Возможностей
6. [03.04.2026 12:52] Toirova Zebiniso Faxriddin qizi: Мультимедиа В Повышении Качества И Эффективности Уроков Чтения В Начальных Классах. Научные горизонты, (11-1), 247-252.
7. Мухтарова, Л. А. (2018). Развитие И Формирования Критического Мышления У Школьников Начальных Классах. Гуманитарный трактат, (24), 13-14.
8. Мухтарова, Л. А. (2018). Развитие творческого мышления у школьников начальных классов. Гуманитарный трактат, (24), 9-10.
9. Kulmuminov, U., & Mukhtarova, L. (2023). POSSIBILITIES OF CREATIVE THINKING AND ITS MANIFESTATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. Open Access Repository, 4(02), 81-84.
10. Lobar Mukhtarova, & Shahnoza Isakova. (2023). METHODOLOGY OF SPEECH DEVELOPMENT OF VISUALLY IMPAIRED STUDENTS. Academia Repository, 4(10), 360-371. Retrieved from
11. Mukhtarova Lobar Abdimannabovna, & Saidakhmatova Nafisa Soatmurod kizi. (2023). DEVELOPMENT OF READING UNDERSTANDING SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS. Academia Science Repository, 4(04), 18-22. Retrieved from
12. Daminova Dilbar Melimurodovna, & Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2023). PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF FORMING MATHEMATICAL LITERACY SKILLS OF PRIMARY SCHOOL PUPILS. Open Access Repository, 4(3), 971-976.
13. Jorabek Jovliev. (2023). EDUCATION OF PRIMARY CLASS STUDENTS IN THE SPIRIT OF NATIONAL AND GENERAL HUMAN VALUESTECHNOLOGY. Open Access Repository, 10(10), 51-55.

14. Erdanova Zamira Olimovna 2023/10/8 CONDITIONS OF USING AL-HAKIM AL-TIRMIZI'S PEDAGOGICAL VIEWS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM Academia Repository 4, 10, 1-9
15. Nilufar BOYNAZAROVA. (2023). NATURE AND HUMAN HARMONY IN PERSONAL MORAL DEVELOPMENT. World Bulletin of Social Sciences, 27, 6 9. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3219>
16. Nilufar Boynazarova. (2023). ISSUES OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE OF PRIMARY CLASS STUDENTS. World Bulletin of Social Sciences, 27, 10-12. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3220>